

Бошко Антић, капетан бојног брода

Стратегија Сједињених Америчких Држава, једине суперсиле после распада СССР-а, званично се мења приликом сваке промене на њеном политичком врху (избор новог председника), али су у суштини, те промене веома мале и остају исти крајњи национални циљеви. У немогућности да се противник победи надмоћношћу људског чиниоца, прибегава се ослањању на технологију, у чему САД имају знатну предност. Због тога се посебна пажња посвећује коришћењу нових технологија, као што су: невидљива борбена средства и оружја, „интелигентно“ оружје, противракетна балистичка одбрана и космичке могућности. Тако САД, и поред широке примене невојних облика угрожавања безбедности малих земаља, и даље развијају борбена средства високе моћи која омогућавају смањење броја војника, али не умањују могућност вођења рата на више фронтова, односно у више региона.

Целокупну војну стратегију крајем 20. века Сједињене Америчке Државе засновале су на чињеници да се економска и војна предност заснивају на технолошкој моћи. То је била и полазна основа за разраду интегралне дугорочне војне стратегије САД од 2.000 године, познате као „стратегија селективног одвраћања“. У складу с тим и чињеницом да стратегија, без обзира на промене у администрацији, мора да буде дуготрајна и да служи као водила за развој оружаних снага и производњу наоружања и војне опреме, наоружање и опрема постају све ефикаснији, па ће се користити и у наредном веку. У међувремену, користећи политичку терминологију, уместо војне терминологије, САД наметнуле су свету своју доктрину високог, средњег и ниског интензитета, а потом и завођење мира употребом силе.¹

Многи аутори су олако прихватили америчку терминологију и тако признали појам „ниски интензитет“ или удар са дистанце, а чињеница је да је свака агресија за малу земљу сукоб највишег интензитета и да је сваки удар агресивни акт без обзира на то са које је дистанце изведен (уосталом, дистанца је увек постојала). Сједињене Америчке Државе, када је реч о војној технологији, односно примена технолошких достигнућа у војне сврхе, водећа су светска сила. Развој наоружања и опреме за своје оружане снаге заснивају на најсавременијим достигнући-

¹ Последице тих мировних операција осетили су становници Ирака и Републике Српске након напада крстарећим ракетама по циљевима који немају војни карактер.

ма, а кроз „Партнерство за мир“ и чланство у НАТО-у покушавају, под изговором унификације, да извезу оно што је застарело за њихове оружане снаге. Примена нових технологија је нераздвојиви део интегралне стратегије² и највише утиче на структуру оружаних снага, покретљивост и потребу за базама на страним територијама. Заузет је став да треба ускладити планове и снаге за широк спектар сукоба најнижег интензитета, који су и највероватнији, до оних најразорнијих, али и најмање вероватних. При томе се водило рачуна о чињеници да ће мање земље настојати да обезбеде савремено наоружање ради смањивања предности великих сила.

С обзиром на то да ће се војне технологије знатно променити у наредних 20 година, међу принципима на којима се заснива стратегија нашли су се и следећи принципи везани за технологију:

- повећање разноврсности и јачање нуклеарних снага с тежиштем на ослањање на нове технологије у управљању и обавештајном обезбеђењу, уз повећање наоружања, како би конвенционалне снаге биле способне за селективније и ефикасније уништавање непријатељевих циљева;

- треба комбиновати офанзивно и дефанзивно наоружање за конвенционалне и нуклеарне снаге ради обезбеђења функције одвраћања или реаговања на конвенционални напад;

- у конвенционалном рату космичке системе треба користити за везу и обавештајно обезбеђење, па они морају да буду жилави. Због тога треба спречити да противник слободно користи космос ради лакшег откривања и дејства по америчким снагама;

- да би се заштитили амерички интереси у земљама „Трећег света“ потребно је формирати мешовите и покретне снаге, минимално зависне од база на страним територијама, способне за извођење прецизних и контролисаних удара по удаљеним војним циљевима.

Промене у војној технологији

У наредном периоду, према стратегији селективног одвраћања, предвиђене су драматичне промене у војној технологији, засноване на искоришћавању микроелектронике, посебно за сензорске системе и обраду података, као и на развоју оружја за која се користи усмерена енергија. Много већа прецизност, повећан домет и разорност наоружања омогућиће ратна дејства на много ширим географским просторствима и учинити рат још бржим и интензивнијим, што ће условити

² Студију под називом *Селективно одвраћање (Discrimante Deterrence)* наручило је Министарство одбране, а објављена је 1988. године. Без обзира на то што је прошло већ 10 година од њеног објављивања, будући да има дугорочан значај, према њој се развијају и уводе у наоружање нова борбена средства, заснована на најновијим технолошким достигнућима. Иако заснована на стратегијским гледањима из осамдесетих година, у том сегменту се ништа није променило. У изрази тог документа учествовали су истакнути политичари, војни руководиоци и научници, и треба га узимати у обзир када се сагледава америчка стратегија у будућности.

потпуно нове облике борбених дејстава. Примена нових технологија на офанзивна и дефанзивна средства проузроковаће велике проблеме у структурирању снага и процењивању могућности непријатеља.

На основу повећане прецизности, конвенционалним средствима моћи ће да се обаве задаци за које се сада планира употреба нуклеарних средстава. Посебно ће доћи до изражаја перспективна употреба „технологije смањене видљивости“ *stealth*, заједно с изузетно прецизним наоружањем и могућностима откривања и лоцирања циљева на великим даљинама. Та комбинација средстава омогућиће заустављање противника на великим одстојањима од линија фронтава.

Однос између суперсила и осталих земаља ће се променити почетком 21. века. Велике силе могу утицати на одбрамбену снагу малих земаља кроз политику снабдевања или забране трансфера и продаје савременог наоружања и војне опреме. У будућности ће то бити теже, јер ће производња наоружања и војне опреме бити много распрострањенија и теже ће се контролисати трансфер наоружања. Сматра се да ће мање земље имати респективно наоружање и војну опрему, укључујући и хемијско оружје и ракете малог и средњег домета. Осим тога, процењује се да ће се у наредних 20 година многе земље придружити „нуклеарном клубу“. Јер, због ширења технологије везане за нуклеарну енергију многе земље поседују фисионе материјале и средства за њихову производњу, па се стварају услови да неке земље изграде сопствене залихе од неколико атомских бомби. Савремено наоружање и војна опрема малих земаља довешће и до тога да војне интервенције великих сила у локалним ратовима буду ризикантније. Због тога ће америчка подршка савезницима све више долазити у питање, а када америчка интервенција буде неопходна, захтеваће се много већа сарадња са земљама „Трећег света“ у том региону.

Технологија и „Трећи свет“

Скоро сви оружани сукоби у последњих педесет година вођени су у земљама тзв. Трећег света. У њих су САД биле непосредно укључене, својим оружаним снагама, или посредно, преко пружања војне помоћи једној од сукобљених страна. У садашње време, сходно будућим токовима и ширењу војне технологије и војне силе, САД јасно одређују своје интересе и војну улогу у свим регионима света. Сматра се да би, убудуће, већина „америчке војне помоћи“ требало да буде изражена кроз набавку наоружања и војне опреме. У вези с тим је и став да сви они који приступе програму „Партнерство за мир“ треба да имају исту, тј. америчку технологију. Део наоружања је погодан за сукобе ниског интензитета, али је већина класичног наоружања, веома компликована и прескупа за мале земље, па ради задовољавања њихових захтева САД обнављају производњу неких старијих система или развијају средства посебно погодна за такву употребу.

У „Трећем свету“ САД настоје да максимално искористе своје технолошке предности. У неким случајевима биће корисна и техноло-

гија намењена за сукоб са Руском Федерацијом. Пре свега, то се односи на употребу „интелигентне муниције“ и ракетних снага којима се наносе селективни и прецизни удари по одабраним циљевима. Неке технологије могу да буду посебно корисне за јачање тактичког обавештајног обезбеђења, као:

- савремени системи за прикупљање и обраду обавештајних података, што САД и савезницима омогућава да прикупе, класификују и користе огромну количину података о „побуњеничким, терористичким организацијама или индивидуалним терористима и саботерима“;
- космички системи, извиђачки авиони и роботизована извиђачка возила, који нису прескупи, а омогућују праћење и осматрање великих зона у свим метеоролошким условима и на свим теренима;
- мреже сензора и остала микроелектронска опрема за праћење покрета непријатељевих снага;
- биосензори и микромеханички сензори, којима ће се побољшати могућности откривања експлозива и наркотика;
- квалитетни дигитални графички прикази опасних зона или подручја у која је Американцима слободан приступ омогућиће извиђање, симулационе провере ратних планова и обуку специјалних снага.

Технологија и Северноатлантски пакт

Нове технологије треба да допринесу даљем јачању и трансформацији Северноатлантског пакта.³ Најзначајније су: компјутеризовани системи за командовање и обавештајно обезбеђење, прецизно оружје за дејство с одстојања, нови системи за откривање циљева и технологија „смањене учљивости“ за авионе и остале летелице, бродове, ракете и друга средства, побољшане балистичке ракете и системи противваздушне одбране. Уколико та средства треба да имају одлучујући значај у сукобу са Руском Федерацијом, онда се у земље НАТО-а морају увести

³ У извозу технологије и за савезнике има ограничења. У извештају председника САД Џорџа Буша америчком конгресу почетком 1990. године, објављеном под насловом *National security strategy of the United States* (Стратегија националне безбедности) наглашено је да се економска и војна снага САД заснивају на технолошкој, а не само на производној моћи. Буш наглашава да у области развоја нове технологије САД остају међу водећим земљама у свету, али да америчка предузећа морају брже да реагују у области експлоатације нове технологије уколико желе да одрже конкурентску способност на светском и домаћем тржишту. Такође, наглашава да трансфер технологије између савезника и пријатеља користи САД у области безбедности, али и у области економике. Политика отвореног тржишта и слободног инвестирања осигураће да се ограничени ресурси ефикасно искористе, али то не сме да угрози безбедност Сједињених Држава. Због тога, сматра Буш, САД морају да наставе рад са својим партнерима у Координационом комитету за контролу извоза и да спрече да осетљива технологија доспе у руке потенцијалних противника. Истовремено, мора се усвојити процедура и листа средстава која се могу користити за политичке и друштвене промене у Источној Европи. При том Буш поставља три захтева: 1) остваривање контроле Комитета над стратегијским производима и технологијама; 2) усклађивање и учвршћивање система националних патената и поступака за њихову заштиту, и 3) остваривање већег степена сарадње са земљама у развоју.

у много већим количинама него што је планирано, јер ће надоместити хиљаде садашњих „неинтелигентних“ бомби. Мања количина тих средстава била би много ефикаснија у ограниченим сукобима, посебно на крилима НАТО-а и у регионима на периферији бившег СССР-а, где је густина циљева много мања него на Централноевропском војишту. Иако та савремена средства нису јефтина, ипак би њихова цена чинила само део садашњих трошкова НАТО-а, па је њихова набавка могућа прерасподелом програма. Истовремено, САД морају да наставе развој система за одбрану од балистичких и крстарећих ракета. Дебата о тзв. рату звезда је привремено прекинута, а била је усмерена на степен савршенства система. Међутим, и делимична противракетна и балистичка одбрана може да смањи уверење противника у ефикасност ракетног напада на америчке командне центре и војне снаге.

Ранијих година су совјетске предлоге о ограничењу тестирања нових технологија често одбијале баш САД, које су настојале да одрже своју технолошку предност. Обострано ограничавање експериментисања, сматрале су САД, требало је пажљиво проценити, како би се увериле да служи њиховим интересима. Оне се ослањају на то да ће технолошком предношћу надоместити инфериорности у квантитету, тако да забране и ограничења тестирања наоружања и војне опреме ретко могу да буду у њиховом интересу. Крајњи проблем таквих забрана јесте то што оне отежавају континуиран развој нових технологија везаних за прецизност дејства. Тестирање мање разорног али конвенционалног оружја омогућава САД да смање ослањање на нуклеарна средства.

Коришћење нових технологија

После Другог светског рата америчка војна стратегија је заснивана на технолошкој супериорности. Међутим, сада САД тврде да су и неке земље „Трећег света“ постале независни произвођачи и корисници високих технологија, а да је Руска Федерација, захваљујући пре свега времену када је постојао СССР, напредовала у многим подручјима, настављајући да од Запада, легално или илегално, прибавља високу технологију и настојећи да што пре примени технолошке новости.

Због наводних буџетских ограничења, потребно је да се одређеним програмима да изврстан приоритет у дугорочној стратегији. Начелно, то су програми који јачају америчку способност да реагује на напад контролисаном и селективном употребом силе. Они треба да омогуће већу флексибилност и више варијаната председнику САД приликом одлучивања о њеној употреби. Међу програмима који задовољавају те критеријуме посебно су значајни:

- интеграција система „смањене уочљивости“ у будућу структуру оружаних снага;
- „интелигентно“ оружје (прецизно вођена муниција великог домета и високе прецизности);
- противракетна балистичка одбрана;
- коришћење космоса за ратне операције.

Технологија „смањене уочљивости“ је револуционарна. Радарски системи за откривање, праћење и дејство по циљевима у ваздушном простору и на земљи, као и на мору, релативно су јефтини и изузетно ефикасни, осим када су циљеви изграђени на основу „*stealth*“ технологије, када радари постају релативно неефикасни. Замена садашњих радара таквим системима, који ће моћи да откривају, прате и дејствују по средствима (носачима и летелицима), а који имају веома мали одраз и „слабо су уочљиви“, технички је тешко изводљива, скупа и захтева много времена (посебно због тога што је та технологија још у развоју). Технологија „*stealth*“ опасност је по руски систем противваздушне одбране, заснован на радарима, који има централну улогу. Авиони „смањене уочљивости“ могу допринети спасавању „инвазије“, како се каже у интегралној дугорочној стратегији. Допринос садашње авијације (која има велики радарски одраз) биће ограничен, пошто ће у ваздушним нападима велики део бити у потпуности употребљен за ометање и неутралисање одбране. Уколико се употребе и авиони са „*stealth*“ технологијом, број авиона у нападу моћи ће да се повећа за четири пута. Такви авиони ће омогућити и обављање бројних других задатака за које сада нема могућности, на пример, откривање и напад на ракетне положаје или на снаге чија локација није позната. Дакле, увођење тих система не значи само нову технологију. Реч је о програмима развоја нове муниције, система за распознавање својих и непријатељевих летелица и система за електронска и противелектронска дејства, као и о промени концепције у домену оперативне употребе.

„Интелигентна“ муниција, велике прецизности и домета, може допринети да се заустави напад, јер се тим средствима могу успорити снаге које нападају уз велике губитке. Концентрацијом ватре по критичним циљевима могу се онемогућити пробоји нападах снага и обезбедити време за консолидацију одбране. Прецизност тих система је изузетна. Садашња технологија омогућава нападе на фиксне циљеве на било којем одстојању с прецизношћу од једног до три метра, која омогућава високу вероватноћу уништења с једним или више пројектила тачкастих и површинских циљева и отклања потребу за коришћењем нуклеарних бојних глава. Осим тога, омогућени су напади на веома добро брањене војне циљеве дубоко у позадини противника. Аеродроми у дубини, као и системи командовања, могу да се избаце из употребе коришћењем бојних глава за дејство по инфраструктури. Мостови, ракетни положаји противваздушне одбране, обавештајне инсталације, железница, електричне централе и рафинерије постају рањивији у ери кориштења „интелигентне“ муниције. Велики домет ће посебно бити потребан на азијском и пацифичком ратишту. Пошто та различита ратишта постају све значајнија, Пентагон мора да бира системе са знатно већим дометима од оних који су потребни за европско ратиште.

Сматра се да посебно треба водити рачуна о преносним системима тих средстава. Да би се повећала производња потребно је смањити трошкове стандардизацијом, а решење је производња велике количине свега неколико различитих система, уместо сувише специфичне и

специјализоване муниције. У коначну цену наоружања урачунати су и значајни трошкови сензорских система, рачунара и компонената вештачке интелигенције. Ти подсистеми морају да буду развијени обједињено, како би се могли користити бројни типови „интелигентне“ муниције.

Проблем противракетне одбране је увек био критичан, јер је највећи конкурент САД наоружан балистичким ракетама с конвенционалним или нуклеарним главама, довољне прецизности да угрозе многе значајне циљеве. Сједињеним Америчким Државама су потребне и активна и пасивна противракетна одбрана. Пасивне мере противракетне одбране обухватају утврђивање, растресити распоред, умножавање критичних постројења и стокирање опреме за брзу оправку. Под активном противракетном одбраном подразумевају се и неки системи одбране од тактичких балистичких ракета (АТВМ), иако је споразумом о елиминасању ракета средњег и кратког домета донекле смањена опасност од те категорије пројектила. Модернизација садашњег система противваздушне одбране само је први корак у изградњи противракетне одбране. За ефикаснију „продужену“ противваздушну одбрану, која се изучава у НАТО-у, биће потребни савременији пресретачи и, вероватно, сензори на ваздушним платформама. Компоненте таквих система могуће је развити из постојећих технологија.

Активна противракетна одбрана, иако ограничених могућности, може да допринесе одвраћању напада на бројне циљеве унутар ратишта и војишта, као и на циљеве на територији Сједињених Америчких Држава. У САД таква одбрана, допуњена у одређеном обиму противваздушном одбраном и одбраном од крстарећих ракета, може побољшати заштиту елемената Врховне команде САД, повећати поверење и способност САД да руководе и командују својим снагама у рату, а на тај начин могу да изнуде и нуклеарни детерент.

Космичким системима могу да се открију и доставе подаци о припремама за почетак агресије, о локацији, стању и покретима противничких или савезничких снага, иза хоризонта или на великим одстојањима, и о метеоролошким приликама које утичу на борбена дејства по елементима космичких система. Америци је потребан сателитски систем који ће наставити да функционише или који се барем може успоставити, не само у миру већ и у рату, као подршка снага на копну, мору или у ваздушном простору.

При извођењу конвенционалних напада Руска Федерација би користила своје сателите, као суштинску компоненту подршке борбених дејстава. Сједињеним Америчким Државама су потребна средства за неутралисање руских сателита и стога што ће Руси користити своје сателите за прикупљање и дистрибуцију података у подршци копнених, поморских и ваздухопловних снага у нападу на америчке снаге. Исто као што су потребни тенкови и противтенковске ракете, САД потребне су активна и пасивна противсателитска одбрана и изналагање начина за њихову поуну у рату и неутралисање непријатељевих сателита. Наиме, САД у рату, не могу да рачунају на космос као на уточиште,

већ пре као на бојиште. Међутим, технологије нису једине за које је неопходан интензиван развој, али служе као снажна опомена јер указују на то колико америчка дугорочна војна стратегија зависи од инвестирања у војну науку.

Осим конвенционалног оружја и оружја за масовно уништавање живе силе, у току су истраживања, увођење и, чак, примена нових оружја која имају сасвим другачију концепцију од уобичајених армија. Према неким сазнањима, Американци су већ употребљавали оружја за психофизичко управљање интелектом у Сомалији и Ираку, а вероватно и на подручју претходне Југославије. Реч је о оружју којим се, помоћу усмерене енергије из генератора, утиче на понашање људи, при чему се они не убијају, нити се руше објекти. Генератори се могу поставити на различита места, на сателите, авионе, бродове, зграде итд. Деловањем тако ослобођене енергије код људи се изазивају страх, безвољност, главобоља, неспремност на било какве акције, и друго. Американци су два часа пре удара по Ираку, таквим дејством са једне крстарице у Заливу потпуно „разоружали“ послужиоце на системима ВОЈИН и ракетним системима противваздушне одбране.

У Сједињеним Америчким Државама у току је развој тзв. несмртоносног оружја, које је примењиво посебно за: растеривање маса, спречавање побуна и заштиту мировних снага од провокација и напада. Нека од тих несмртоносних оружја налазе се у разним фазама развоја:

- микроталасни пројектили, који пошто се испале из топа емитују микроталасни сноп велике јачине који топи осетљиве делове компјутера и друге електронске опреме;

- флеш-бомба, граната великог интензитета за ослепљивање војника и оптичких сензора, која се такође испаљује из топа;

- ручна хемијска ласерска пушка за заслепљивање и привремено или трајно онеспособљавање војника;

- генератор компресор који производи снажне акустичне таласе ниске фреквенције, испод прага чујности, који оштећују ухо и центар за равнотежу, и изазивају мучнину, несвестицу и падове;

- разне лепљиве мреже које се испаљују их топа на лица или возила у покрету;

- хемикалије које усисане у мотор тенка блокирају процес сагоревања;

- супер клизаве хемикалије које онемогућавају кретање на путу;

- супер каустичне киселине;

- лепљива желатинска сапуница, која избачена из пушке са даљине од 10 до 15 метара спречава кретање људи, а убачена у собу блокира вид и слух присутних;

- „паметни“ пиштољ из којег може да пуца само власник.

Оружане снаге САД израдиле су и пројекат развоја оружја за привремено онеспособљавање у „неборбеним“ операцијама. Нека од њих су:

- средства високе технологије (сензорски, електронски и електромагнетни уређаји) за неутралисање дејстава артиљеријског и тенковског оружја, извора за напајање и средстава везе;

- средства за ширење непријатних mirisa и звукова, намењена за izazivanje lakog, kratkotrajnog stresa kod neprijateljevih vojnika;
- nova sredstva za elektronska ometaња и nove tehnike za psihološko-propagandna dejstva;
- hemijska sredstva и физичке препреке за smanjivanje tenpa napredovanja;
- mine и granate za ranavanje bez smrtonosnih posledica.

То је само мали део из арсенала оружја за ratovanje у будућности. Технологија се све више користи у ratne svrхе, а много мање у borbi за мир, како то жели да се прикаже светској javnosti.

Закључак

Сједињене Америчке Државе, градећи свој лик велике светске силе, створиле су војну индустрију са којом не може да се пореди ниједна друга сила у свету. Техничко-технолошки развој и предности остварене у развоју наоружања и војне опреме омогућиле су јој да и своју стратегију суперсиле заснује на технологији. Стратези САД, а то су према студији *Селективно одвраћање* највиши државни руководиоци, схватили су да технолошка предност треба да превагне у светским односима и коначно доведе САД на чело „светског новог поретка“. Наиме, увидело се да се то не може постићи људским чиниоцем. Исти однос је заузет и према главном конкуренту – Руској Федерацији, ранијем Совјетском Савезу, према савезницима у НАТО-у и према тзв. Трећем свету.

Технологија је један од нераздвојивих делова интегралне стратегије и има највећи утицај на оружане снаге. Њена примена је омогућила smanjivanje оружаных снага и, посебно, губитке у људству у сукобима, а тиме је сигурнија подршка унутар самих Сједињених Америчких Држава. У стратегији се узима у обзир и планирани и прогнозирани развој војне технологије у наредном периоду, а највећа пажња се посвећује микроелектроници, системима за прикупљање и обраду података, усавршавању система за командовање, увођењу невидљиве технологије и средстава којима ће се само онеспособљавати људи, како би се избегла осуда светског јавног мњења, а и да би се што мање оштећивала средства која се заплењују и имају одређену борбену и економску вредност. Технологију ће САД извозити селективно, зависно од тога коме се извози, али ће у свим случајевима водити рачуна о својој безбедности. Очито је да сада извозе технологију која се замењује и да стално морају тражити нова тржишта, а то значи и izazivati кризе на новим подручјима и потребу у одређеним регионима за наоружањем и војном опремом. При томе, САД стално одржавају технолошку предност над осталим државама. Насупрот ставовима САД има и другачијих мишљења, а сигурно је да се људски чинилац не може елиминисати и да ће још дуго одлучивати у односу снага, без обзира на технолошку силу.